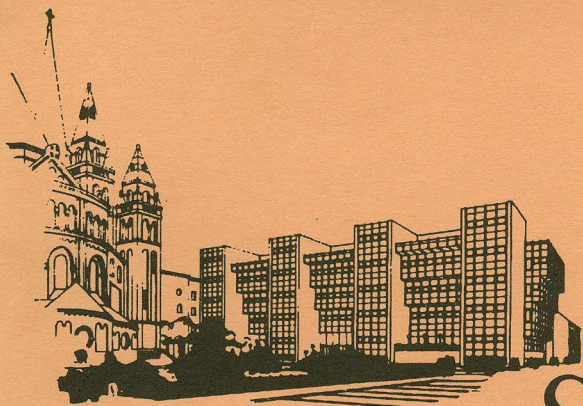

ISSN 1215-7333

SZEGEDI MŰHELY

A tartalomból

BERÉNYI ZSUZSANNA ÁGNES: A szegedi Árpád páholy

NAGY MIKLÓS: Az antanthaderők Délmagyarországon

TAMASI MIHÁLY: Parasztpolgárosodás Szegeden

PÁL JÓZSEF: Hamvas Endre és a németek kitelepítése

Helyismereti szemle

92/1-4

Szegedi Műhely
1992. 31. évfolyam, 1-4. szám

Felelős szerkesztő
GYURIS GYÖRGY

TARTALOM

Múltunk

- 3 BERÉNYI ZSUZSANNA: *A szegedi Árpád páholy négyes-
gesítése*
44 NAGY MIKLÓS: *Az antanthaderők Délmagyarországon*
73 TAMASI MIHÁLY: *Parasztpolgárosodás Szegeden és kör-
nyékén*
84 PÁL JÓZSEF: *Hamvas Ferenc csanádi püspök és a magyar-
országi németek kitelepítése*

Adalék

- 124 GRYNNÆUS TAMÁS: *A Csöpörke tó mondájának folyta-
tása*
124 BÁTYAI JENŐ: *A nagy Rainer család*
131 LACZÓ KATALIN: *Dorogi Imre egyházművészeti alkotásai*

Szemle

- 139 *Magyarország története 1686-1790. (R.J.)*
140 *A Szegedi malomhistória című könyvről (Prohászka Ottó)*

Búcsú

- 143 RUSZOLY JÓZSEF: *Egy élet a jog és az ész szolgálatában*

Megjelenik negyedévenként

Éves előfizetés 100 Ft

Kiadja a Somogyi-könyvtár

Szeged, Dóm tér 1-4. - 6720

Felelős kiadó Gyuris György

Készült a Somogyi-könyvtár lézeryomtatóján

Számítógépes szövegszerkesztés: Doktor Mária

Sokszorosította a Démász nyomdaüzeme

Felelős vezető: Gabnai János

Példányszám: 300

GRYNAEUS TAMÁS

A Csöpörke tó mondájának folytatása

A Szeged-Alsóváros-i templom előtt hajdan elterült Csöpörke tó mondáját és az alsóvárosi búcsúban betöltött szerepét Bálint Sándor részletesen leírta (*A szegedi nemzet* I., 1974, 93; III. 1978, 373, 383). A Dávod-i (Bács megye) Mintál Mihályné, Lengyel Kata néni (szül. 1910.) Szegedre származott testvére meglátogatásakor hallotta, majd Dávodon mondta el nekem a monda új elemmel bővült változatát (1990. V. 30-i magnetofon fölvétel lejegyzése).

(Szegeden) „a plébános úr, aki ott vót, ugye a papjuk, az elmeséte a templomnak a történetét. És meséte, hogyhát amikor a törökök elfoglalták Szegedet, úzték ki a magyarokat onnadj. Akkor ebbe ja templomba, ebbe a Mátyás templomba bekötötték a lovakat a törökök. A Mária képet levették és eldobták, bele ja mocsárba, szóval megsemmisítették. Amit csak tudtak, megsemmisítettek. Ez a török had - a vezérük, az ment elő - hogy a magyarokat ugye üldözik, és a lova nem akart menni. Letérgyelt a lova a mocsárba és akkor szólt azoknak, akik mellette vótak, hogyhát segítjék, üssék a lovat, mer' hogy ú is üti, mer' köllött nekik menni, mer' össze akart ütközni a magyarokkal, támadta a magyart a török. De a ló még a fejit is lehajtotta és fújt kegyetlenű, nem akart menni. Akkor mondta a török, hogy szájjanak le és nézzék meg, hogy mi van a ló előtt, hogy miért nem akar menni? Hát amikor boncsák ki azt a dzsungelt, ami ott vót: az iszap, meg minden, a Mária képit kiásták onnadj, kivették. Teljes épségbe, ahogy levették a templombú. És akkó ja török, az a vezér megállította a hadsereget, azt mondta, hogy tovább nem megyünk, hanem visszamegyünk a templomba és a templomot ki köll takaritanunk, ki köll a lovakat onnadj kötni és a Szűzanya képit vissza köll tenni a templomba. Na, és akkor visszatették.

És hát pár évre... ez mostand, tán (19)81-82-83-ba vót, na ebbe az időszakba a törökök ezt a templomot teljesen felújították. Azok újították föl a cserepet, mindent. Most, most, most adták a pénzt, hogy ezt a templomot újíjják föl és ezt a kis kápolnát, ahogy beme gyünk jobb kéz felő van a Szűzmária és azt a kis kápolnát aztat külön restaurálták, hogy a Szűzanya képit oda helyezték bele, mert hát ugye az ú lova, az talált rá a Szűzanya képire... Hát még annak idején, mit tudom én hányba' - nem most vót - a nyolcvanas-kilencvenes évekbe? Hetvenes évek? - mikor a törökök a hazánkat akarták átvenni. (Nos Roza néni közbeszól: - De ez nem az oroszok idejében vót!) - Nem, nem az oroszok... Most lett főreastaurálva, most lett felújítta a templom, a tetejin is új cserép, minden: teljesen át van újítta. Testvérem mondta, most lett főszentöve, rengetegen vótak...”

A följegyzett dávodi változat rávilágít a monda földrajzi-, (Dávod --->Szeged --->Dávod) belső migráció és családi kapcsolatok révén történő-, és különböző társadalmi rétegek közötti (népmonda --->lelkész ---> búcsús nép) terjedésének út-

ja-módjára. Beszédés bizonyítéka a monda-keletkezés még ma is élő folyamatának, rámutat lélektani motívumaira is (napjaink nagyarányú templomrestaurálásának népi értelmezése). Végül - nem utolsósorban - tanulságos abból a szempontból is, hogy a „kétkezi emberek” mentek a nemzeti elfogultságtól: kész örömmel elismerik a - mondabeli - „jobb belátásra térült” törökök nagyszerű gesztusát.

BÁTYAI JENŐ

A nagy Rainer család

A Szegeden nagy kereskedelmi érdemeket gyűjtött Holtzer családról a lap 1987-89/1-4. számban közöltem tanulmányt. Most a nagy Rainer famíliával foglalkozom, akinek első tagja, *Rainer Károly* (1777 - Szeged, 1851. máj. 14.) a franciák elleni háborúban katonáskodott, 1811-ig tüzértiszt volt, majd valószínűsíthetően 1835-től a Pallavicini őrgróf algyői uradalmában volt gazdasági intéző. Szegedre 1848-ban költözött. Első házasságát a Soroksárott született *Gerhardt Ceciliával* (?-?) a szegedi belvárosi plebániatemplomban kötötte 1810. júl. 25-én. Gyermekük, *József* (Soroksár, 1811. okt. 07 - ?, 1880. aug. 13.) Szegeden végezte gimnáziumi tanulmányait, ezután mérnöki diplomát szerzett Pesten. Hont vármegyében telepedett le. Felesége kabzányi *Kabzai Ágnes* (1815. ápr. 15. - 1888. ápr. 11.) *Rainer József* és *Kabzai Ágnes* házasságából négy gyermek született. *Lajos* (1842. szept. 04. - Esztergom, 1920. aug. 27.) papi pályára ment, 1906. júl. 8-án szentelték püspökké. Húga, *Mariska* (1844-1849. ápr. 12.) Ipolyságban élt, gyermekként halt meg. A harmadik gyermek, *Géza* (Ipolyság, 1847. aug. 09. - Ipolyság, 1912. ápr. 12.) orvos, felesége: *Petrovics Felicia* (? - 1922. ápr. 02.). Leszármazottjuk: *Ilona* (Romhány, 1886. szept. 04.). Férje: *Trautweisz Gyula*. Gyermekük: *Ilona* (1872-1914.), *Vilma* (1874-1876), *Irén* (1877. dec. 31. - 1909. ápr. 18.), *Vilma II.* (1880 - 1909. aug. 18.), *Gyula* (1882-1921.) okleveles mérnök. Neje: *Kappalenleid Irén* (1883 - ?). Utódaik: *István* (1908. ápr. 08. - 1909. máj. 25.) és *Pál* (1910. okt. 25. - ?).

A *Rainer József* és *Kabzai Ágnes* házasságából született gyermekek közül az utolsó: *János* (1856. nov. 08. - 1909. okt. 01.) uradalmi kasznár volt Esztergomban. Felesége: *Schleifer Etelka* (? - 1924. jún. 10.) Gyermekük: *Lajos* (1896. máj. 30. - 1915. nov. 02.), aki hősi halált halt az első világháborúban. A második gyermek, *József* (1897-1897) csecsemőkorában meghalt. A harmadik, *Margit* (1898. szept. 05. - ?), férje: *Ponder Gábor*. A negyedik gyermek, *Ernő* (1900. nov. 08. - ?) gépészmérnök. Az ötödik, *János* (1904. okt. 26. - ?) kórházi főorvos Esztergomban, felesége: *Vetter Beatrice*, míg a hatodik gyermek, *Kata* (1907-1985.) Aradon volt tanítónő. Két gyermeket szült, *Miklóst* és *Orsolyát*.

A *Rainer Károly* (1777-1851.) és *Gerhardt Cecilia* házasságából született *Erzsébet* (Szeged, 1816. - Dunapataj, 1900. nov. 07.) az alsóvárosi templomban kötött